

گفتگو

«وجه علمی شخصیت باهنر در میان وجوه سیاسی و اجتماعی او پنهان مانده است. آینه‌نگری وی و تلاش برای تدوین و تبیین مبانی و اصول اعتقادی، از جمله اهداف گرانقدر اوست که در سایه درایت، تدبیر و هوشیاری سرشار وی و باران صدیقش میسر شد. دکتر شبانی از این دقایق و نکته‌بینی‌های عالمانه و تأثیرگذار سخن می‌گوید.»

«شهید باهنر و مبارزه فرهنگی» در گفت و شنود شاهد یاران با دکتر عباس شبانی

چون تظاهر نداشت، شخصیت او کمتر شناخته شده بود...

نخستین بار کجا و چگونه با شهید دکتر باهنر آشنا شدید. مسجد هدایت به لطف حضور مرحوم آیت‌الله طالقانی مرکز نشر معارف اسلامی و یکی از مهم‌ترین جمع‌های مبارزه علیه رژیم ستمشاهی بود. شهید باهنر در مواقع مقتضی، پس از برگزاری نماز جماعت توسط آقای طالقانی، در آنجا سخنرانی می‌کردند و از آنجا که سخنان ایشان مبتنی بر علم و تحقیق و بسیار دقیق بود، بدیهی است تأثیر شگرفی بر مخاطبان می‌گذاشت. من در آنجا بودم که با شهید بزرگوار آشنا شدم و این آشنایی به تدریج به صمیمیت عمیقی تبدیل شد.

ویژگی‌های علمی شخصیت شهید باهنر از دیدگاه شما کدامند؟ شهید باهنر انسانی بسیار موقر، آرام و اهل تفکر بود و در زمینه‌های علمی، اعم از فقهی و اجتماعی، آگاهی‌های گسترده و عمیق داشت، ولی چون به هیچ وجه اهل تظاهر نبود، کمتر کسی به شخصیت واقعی او پی می‌برد. او پیوسته بی‌آنکه در پی مطرح کردن نام خود باشد، در هر کار بنیادی و اساسی مشارکت داشت و تمام کسانی که با او آشنا بودند می‌دانستند که نقش وی در اقدامات مهم و تأثیرگذار تا چه پایه ارزشمند است. او مسائل علمی و اسلامی را از پایه و اساس مورد بررسی و تحقیق قرار می‌داد و سپس با دقت تدوین می‌کرد. از نقش شهید باهنر در زمینه تعلیم و تربیت نکاتی را ذکر کنید. ایشان در آموزش و پرورش نقش عمده‌ای داشت، از جمله آن که در زمان طاغوت با همکاری شهید بهشتی و مرحوم برقی، کتابهای دینی را از سطح دبستان تا دانشگاه تدوین کرد و با آن که طاغوت به شدت نسبت به این امر حساسیت داشت، با نهایت ظرافت و ذکاوت مسائل

www.shahed.isaar.ir

جریان را بفهمد، او سخنرانی‌اش را انجام داده و از جلسه فرار کرده بود. از دوران همکاری در شورای انقلاب نکاتی را ذکر کنید. ایشان از همان ابتدای تشکیل شورای انقلاب به طور منظم در جلسات شرکت می‌کرد. ابتدا منشی بود و نهایتاً دقت را داشت که آنچه را که به نظرش می‌رسد مطرح کند. او هرگز در قبال مصالح مملکت و اصول مبانی کوتاه نمی‌آمد و با کمال صراحت، نکته‌ای را که اشتباه تشخیص می‌داد، رد می‌کرد. او به خصوص در مورد آموزش و پرورش حساسیت ویژه‌ای داشت و با کمک شهید رجایی و دوستانش کوشش می‌کرد برای فرهنگ کشور، برنامه‌ای اساسی را پیاده کند. او هرگز به خاطر خوشامد یا بدآمد کسی حقیقت را زیر پا نمی‌گذاشت و از بسیاری جهات، یکی از بهترین الگوها برای مسئولان است.

یادم می‌آید یکی از افراد مطروود فعلی جامعه می‌گفت، «باهنر حرف نمی‌زند، ولی وقتی سخن می‌گوید، حرفش مثل توپ صدا می‌کند و همه زحمات ما را هدر می‌دهد.» واقعیت هم همین بود. شهید باهنر پیوسته آرام و ساکت می‌نشست و سر بزنگاه با جمله‌ای و کلمه‌ای، مخاطب را خلع سلاح می‌کرد

به نظر شما منافقین چرا امثال شهید باهنر را به شهادت رساندند؟ آنها می‌خواستند با این گونه اقدامات کورکورانه، پایه‌های حکومت را متزلزل کنند و جمهوری نوپای اسلامی را در معرض آفات گوناگون قرار دهند، اما خواست خداوند این چنین بود که ملتی چنین فداکار را از ورطه‌های هولناک عبور دهد و در نتیجه، فعالیت‌های آنها نه تنها پایه‌های حکومت را نلرزاند که در تثبیت حکومت نقش داشت. شهادت بزرگان و بانان انقلاب، مردم را بیش از پیش به صحنه آورد و آنان را در مقابله جدی با منافقین که دست نشانده آمریکا و سایر استکبار جهانی بودند، قرار داد. این شهادتها هر چند خسران بزرگی برای کشور بود، لیکن در زمینه‌های گوناگون تحریک زیادی ایجاد کرد و انقلاب را تضمین کرد.

چگونه از شهادت ایشان مطلع شدید؟ در هنگام انفجار دفتر نخست‌وزیری، مادر مجلس بودیم که صدای انفجار را شنیدیم و هنگامی که بیرون آمدیم، دود و آتش را مشاهده کردیم. ما بلافاصله از نمایندگان خواستیم به داخل پارلمان بیایند و به کارشان ادامه دهند تا همه بدانند که مجلس به رغم هر حادثه‌ای روی پای خود ایستاده است و به حرکت خود ادامه می‌دهد.

اسلامی را به شیوه‌ای مطرح کردند که رژیم نتوانست جلوی فعالیت این گروه را بگیرد و آنها هم با استفاده از این فرصت، مبانی اسلام واقعی را به کودکان، جوانان و جوانان آموختند و می‌توان به حق این گونه ادعا کرد که بخش اعظم آگاهی‌های دینی و تقویت روحیه انقلابی در سطح دانش‌آموزان، به این تلاش ارزنده و بنیادی ارتباط پیدا می‌کند. شهید باهنر مبارزات خود را از چه زمانی آغاز کردند؟ شهید باهنر از ۱۵ خرداد ۴۲، مبارزه خود را علیه رژیم طاغوت آغاز کرد، او با روشی متین و بدون توسل به رفتارهای خودنمایانه، آرام و عمیق، حرکت می‌کرد و سعی داشت در ایامی چون ماه رمضان و محرم و امثالهم، تبلیغات اسلامی را همگون و هماهنگ سازد و در این زمینه فعالیت چشمگیری داشت. او مدتی هم به دلیل همین فعالیت‌ها به زندان افتاد، اما هیچ‌گاه دست از مبارزه بر نداشت و هر گاه از زندان بیرون می‌آمد، بار دیگر فعالیت‌های خود را از سر می‌گرفت. بخشی از این فعالیت‌ها را ذکر کنید.

حدود سال ۴۹ بود که شهید باهنر در کنار شهید بهشتی، مرحوم طالقانی، دکتر سجایی، مهندس بازرگان و عده‌ای دیگر، از جمله بنده، تصمیم گرفتیم ایدئولوژی اسلامی را تدوین کنیم تا کتابی در اختیار همه قرار گیرد و اختلاف نظرها و سلیقه‌ها کمتر شود. این حرکت بسیار ضروری و اساسی بود، ولی متأسفانه با فعالیت‌های مسلحانه مقارن شد و جمع به این نتیجه رسید که اگر بخواهیم این کار را بکنیم و به صورت جمعی فعالیت کنیم، دستگیر خواهیم شد. پس قرار شد هر کسی قسمتی از کار را به عهده بگیرد و سپس گروهی بنشینند و آن مطالب را تنظیم کنند. شهید باهنر در این زمینه هم بسیار فعال برخورد می‌کرد.

نقش شهید باهنر در تشکیل حزب جمهوری را چگونه ارزیابی می‌کنید؟

شهید باهنر جزو هیئت پنج نفره مؤسس حزب جمهوری بود که در این زمینه زحمات بسیاری را متحمل شد. این پنج تن اساسنامه را نوشته بودند و با بعضی از شخصیت‌ها مذاکره و ملاقات می‌کردند تا تشکیل حزب را به او اعلام کنند. بنده هم توسط شهید باهنر اساسنامه حزب را دریافت و آن را مطالعه کردم و چون مفاد آن را دقیقاً متطابق بر اعتقادات و خواسته‌های همیشگی خود دیدم، آمادگی خود را برای همکاری با آن اعلام کردم.

خصوصیات اخلاقی شهید باهنر چه بودند؟

شهید باهنر بسیار آرام و ساکت و دور از تظاهر بود. یادم می‌آید یکی از افراد مطروود فعلی جامعه می‌گفت، «باهنر حرف نمی‌زند، ولی وقتی سخن می‌گوید، حرفش مثل توپ صدا می‌کند و همه زحمات ما را هدر می‌دهد.» واقعیت هم همین بود. شهید باهنر پیوسته آرام و ساکت می‌نشست و سر بزنگاه با جمله‌ای و کلمه‌ای، مخاطب را خلع سلاح می‌کرد. او به هنگام مقابله با انحراف حتی لحظه‌ای کوتاه نمی‌آمد، اما هرگز واکنش‌های تند و عصبی از خود نشان نمی‌داد. دیگر از ویژگی‌های او زیرکی و هوشیاری بیش از حدش بود. یادم هست یک بار قرار بود در دانشگاه شیراز سخنرانی کند و ساواک همه راه‌ها را بسته بود تا او را دستگیر کند. شهید باهنر عبا و عمامه را کنار گذاشت و با کت و شلوار در جلسه حاضر شد و سخنرانی کرد و ساواک تا آمد